

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Mänttäre-van der Kuip, Maija; Lähteinen, Sanna; Ristolainen, Hanna; Forsman, Sinikka; Kaitsaari, Tuula; Lunabba, Harry
TITLE	Sosiaalityön koulutus portinvartijana sosiaalityöntekijöiden ammattiin
YEAR	2024
DOI	https://doi.org/10.30668/janus.138711
VERSION	Publisher's PDF
CITATION	Mänttäre-van der Kuip, M., Lähteinen, S., Ristolainen, H., Forsman, S., Kaitsaari, T., & Lunabba, H. (2024). Sosiaalityön koulutus portinvartijana sosiaalityöntekijöiden ammattiin. <i>Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti</i> , 32(2), 209–217. https://doi.org/10.30668/janus.138711
LICENSE	CC BY NC ND

SOSIAALITYÖN KOULUTUS PORTINVARTIJANA SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN AMMATTIIN

Maija Mänttari-van der Kuip: YTT, sosiaalityön dosentti, Jyväskylän yliopisto

Sanna Lähteinen: KM, YTM, koulutuspäällikkö, väitöskirjatutkija, Lapin yliopisto

Hanna Ristolainen: YTT, tutkijatohtori, Itä-Suomen yliopisto

Sinikka Forsman: YTM, yliopisto-opettaja, Tampereen yliopisto

Tuula Kaitsaari: VTT, yliopistonlehtori, Turun yliopisto

Harry Lunabba: VTT, sosiaalipolitiikan dosentti, Helsingin yliopisto

*maija.manttari@jyu.fi; sanna.lahteinen@ulapland.fi; hanna.ristolainen@nef.fi; sinikka.forsman@tuni.fi;
tuula.kaitsaari@utu.fi; harry.lunabba@helsinki.fi*

Janus vol. 32 (2) 2024, 209–217

JOHDANTO

Pula sosiaalityöntekijöistä ja sosiaalityön koulutuksen riittävyys ovat olleet viime vuosina usein esillä alaa koskevassa julkisessa keskustelussa ja selvityksissä. Paine koulutuksen lisäämiseen on ollut kova, ja hakija- sekä opiskelijamäärät ovat kasvaneet merkittävästi kahden vuosikymmenen aikana. (Keva 2023; Sosnet 2023; Valtioneuvosto 2023.) Samaan aikaan moni työelämässä oleva sosiaalityöntekijä kipuilee jaksamisen haasteiden kanssa pohtien alanvaihtoa (Mänttari-van der Kuip 2015). Sosiaalityön koulutuksen vetovoimaisuus, opiskelijamäärien kasvu ja opiskelijoiden työllistyminen jo ennen valmistumista ovat heijastuneet koulutuksen järjestämiseen. Vaatimus kouluttaa yhä suurempia määriä sosiaalityöntekijöitä on vaikeuttanut opetuksen toteuttamista lähiopetuksena ja pienryhmissä.

Tässä puheenvuorossa pohdimme, kuinka koulutuksessa voidaan varmistaa, että opiskelemaan valitut henkilöt ovat alalle soveltuvia ja että heillä on valmistuessaan sosiaalityöntekijältä edellytettävät ammatilliset tiedot ja taidot. Suomessa tällaista keskustelua

opiskelijoiden soveltuvuuden arvioinnista ja sosiaalityön koulutuksen portinvartijan (*gatekeeping*) roolista sosiaalityöntekijän ammattiin on käyty hämmästyttävän vähän. Pekka Saarnio (2012) kuvasi Yhteiskuntapolitiikan puheenvuorossaan yksittäisten sosiaalityön opiskelijoiden haastavaa käytöstä ja heillä havaitsemiaan persoonallisuuden poikkeavuuksia omaan opetustyöhönsä pohjautuen. Tämän jälkeen aiheeseen ei ole tartuttu, eikä empiiristä tutkimusta aihepiiristä ole, vaikka esimerkiksi sosiaaliammattilaisille tehdyissä yhteydenotoissa on noussut esiin sosiaalityön asiakkaiden tyytymättömyys kohteluun ja vuorovaikutukseen (Hiekka ym. 2023). Teema on nähty haastavana myös muissa maissa. Silti kansainvälistä keskustelua ja tutkimusta aiheesta on saatavilla runsaasti.

Portinvartiointi voidaan ymmärtää toimiksi, joiden tavoitteena on varmistaa, että sosiaalityöntekijällä on valmistuessaan työhön tarvittava osaaminen ja kyky toimia vuorovaikutuksessa eettisesti kestävällä sekä ammattitaitoisella tavalla asiakkaiden, kollegoiden ja yhteisöjen kanssa. Nämä toimet voivat olla esimerkiksi kriteereitä, toi-

mintaohjeita ja menettelytapoja, joilla osaamista ja soveltuvuutta varmistetaan koulutuksen eri vaiheissa. (Miller & Koerin 2001; Sowbel 2012; Elpers & Fitzgerald 2013; Raine 2022.) Portinvartiointi kohdistuu opiskelijoiden osaamiseen, toimintaan ja käyttäytymiseen, mutta myös heidän luonteeseensa ja persoonaansa (Sowbel & Miller 2015). Sen keskeisenä tavoitteena on pidetty haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden suojelemista (Hylton ym. 2017). Sosiaalityön opettajilla on siis suuri vastuu siitä, millaisia ammatillaisia työelämään valmistuu, sillä oppilaitoksen käytössä olevia mekanismeja hyödyntämällä määritetään, kenellä on mahdollisuus päästä sosiaalityöntekijäksi ja kenen pääsy ammattiin estetään (Raine 2022; Sowbel 2012).

Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015) sääntelee sosiaalityöntekijänä toimimista, ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) laillistaa sosiaalityöntekijät yliopiston myöntämän todistuksen perusteella. Koulutuksen aikainen portinvartiointi voidaan siis tulkita myös ammattihenkilöiden ennakkoliseksi valvonnaksi. Ammattihenkilöksi rekisteröimisen ohella laki mahdollistaa reaktiivisena valvontana myös ammatinharjoittamisoikeuden poistamisen tai rajoittamisen toistaiseksi tai määräajaksi. Yliopistot ja Valvira ovatkin valmistelleet sosiaalityöntekijöiden ammattitaidon selvittämisen kriteereitä ja prosessia tilanteessa, jossa ammattihenkilön ammatinharjoittamistaidoissa tai ammattitiedoissa epäillä olevan asiakasturvallisuusriskin aiheuttavia puutteita (Ammattihenkilölaki 817/2015; Sosnet 2019b).

Tarkastelemme tässä puheenvuorossa ammatillisen portinvartioinnin ja alalle soveltuvuuden arviointia sosiaalityön koulutuksessa kirjallisuuden ja yliopistoissa kertyneiden kokemustemme pohjalta. Tavoitteenamme on käynnistää keskustelua ja laajentaa ymmärrystä koulutuksen roolista portinvartioinnissa niin opiskelijoiden valintavaiheessa kuin koulutuksen aikanakin. Lähtökohtanamme on, että yliopistoilla ja sosiaalityön opettajilla sekä käytännön opintojaksoilla opiskelijoita ohjaavilla ammattilaisilla on tärkeä rooli portinvartijoina sosiaalityöntekijän ammattiin (ks. Miller & Koerin 2001). Tuomme esiin opettajien ristiriitaisinkin roolia yhtäältä tukea opiskelijoita heidän oppimisensa ja hyvinvointinsa haasteissa sekä toisaalta varmistaa, että he määräajassa valmistuessaan soveltuvat ammatillisilta tiedoiltaan ja taidoiltaan sosiaalityöntekijän ammattiin.

PORTINVARTIOINTI KOULUTUKSEN VALINTAVAIHEESSA

Koulutukseen hakeminen ja opiskelija-valinta ovat merkittävät vaihe portinvartiointia, sillä opinto-oikeuden saamisen jälkeen kynnys sen epäämisen on todettu korkeaksi (Elpers & FitzGerald 2013; Roulston ym. 2021). Suomessa opinto-oikeuden poistamiseen liittyviä tapauksia on tietojemme mukaan ollut vain muutamia, minkä vuoksi on olennaista varmistaa opiskelijaksi valittujen soveltuvuus alalle. Se miten soveltuvuus tai soveltumattomuus määritellään ja miten niitä voidaan arvioida valintavaiheessa luotettavasti, on kuitenkin osoittautunut haastavaksi (Ulander ym. 2021).

Suomessa sosiaalityön opiskelijat on valittu koulutukseen ennen yliopistojen valintauudistusta ylioppilastodistuksesta saatavien pisteiden ja valintakokeen tai pelkän valintakokeen perusteella. Nykyisin puolet opiskelijoista valitaan ylioppilastutkintotodistuksesta saatavien pisteiden pohjalta. Koulutukseen ei ole järjestetty soveltuvuuskokeita, toisin kuin esimerkiksi yliopistojen kasvatusalan hakukohteissa, joissa soveltuvuutta alalle ja edellytyksiä omaksua alalla tarvittavaa osaamista on arvioitu haastattelun avulla. Myös ammattikorkeakouluissa on sosiaali- ja terveysalan valintakokeissa ollut osiot, joiden avulla arvioidaan valmiuksia tunnistaa eettisiä kysymyksiä sekä valmiuksia tunnistaa ja hallita tunteita. Sosiaalityössä on kuitenkin katsottu, että menestys lukio-opinnoissa tai akateemisia valmiuksia mittaavassa valintakokeessa (esim. analyttiset taidot, tekstitaidot sekä sosiaalityön keskeisten käsitteiden ja sisältöjen hallinta) osoittavat riittävän soveltuvuuden alalle.

Lisäksi osa sosiaalityön opiskelijoista valitaan hyvin suoritettujen aiempien sosiaalityön yliopisto-opintojen perusteella. Tutkinto-opiskelijaksi hyväksymisen vaiheessa opiskelijat eivät kuitenkaan yleensä ole suorittaneet käytännön opintojaksoja, joita pidetään tärkeänä sosiaalityön ammatillisten tietojen ja taitojen arvioinnissa. Valintavaiheessa on siis tietoa vain opiskelijan akateemisista valmiuksista, mutta esimerkiksi asiakastyössä olennaisista vuorovaikutustaidoista ja eettisestä osaamisesta ei tiedetä välttämättä mitään.

Valintavaiheessa alalle soveltuvuus tulee tarkasteltavaksi esimerkiksi koulutusohjelmien asettamina kriteereinä. Vuonna

2011 korkeakoulujen lainsäädäntöön tehtyjen muutosten (Laki yliopistolain muutoksesta 954/2011) myötä yliopistot saivat keinoja opiskelijoiden alalle soveltumattomuuteen puuttumiseksi. SORA-säädösten tavoitteena on edistää potilas- ja asiakasturvallisuutta sekä opiskelu- ja työyhteisön turvallisuutta. Sosiaalityöhön valittavan opiskelijan tulisi olla terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin tai harjoitteluun. Haasteena on kuitenkin ollut terveyden ja toimintakyvyn arvioinnin kriteereiden epämääräisyys. Terveyden tai toimintakyvyn rajoitus ei myöskään saa olla este opiskelijaksi ottamiselle, jos sen vaikutukset on mahdollista poistaa kohtuullisin toimin, esimerkiksi erityisjärjestelyin. Keskustelua onkin herättänyt, millaiset kognitiiviset, neuropsykiatriset tai psyykkiset haasteet muodostavat esteen alalle soveltuvuuteen, ja mitä voidaan pitää kohtuullisina toimina.

Useissa eri maissa terveydentilan ja toimintakyvyn arvioinnin ohella rikosrekisteritietojen tarkistusta on käytetty yhtenä soveltuvuuden arvioinnin keinona, vaikka käytännöt eroavatkin sen osalta, millaisilla rikoksilla on merkitystä hakijan soveltuvuudelle ja missä vaiheessa rikosrekisteritietoja tarkistetaan (Bald ym. 2022; Bohrman ym. 2022). Suomessa rikosrekisteriote voidaan pyytää opiskelijalta vasta opintojen aikana, mikäli käytännönjakso edellyttää alaikäisten parissa työskentelyä. Lisäksi vaatimus koskee vain merkintää tietyistä vakavista rikoksista kuten seksuaali-, henki- ja väkivaltarikoksista, törkeitä ryöstöistä ja huumausainerikoksista (Yliopistolaki 558/2009, 43 b §).

Rikosrekisterin tarkastamista valintavaiheessa on pidetty teknisenä soveltuvuuden arviointina. Se paljastaa lähinnä rikokset, joista hakija on jäänyt kiinni ja saanut rangaistuksen. Liiallinen nojaaminen ainoastaan rikosrekisteritietoihin voikin tuottaa harhaanjohtavan tulkinnan hakijan soveltuvuudesta ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamisesta (Yan ym. 2021). Tiukka toimintakykyä ja terveyttä koskeva soveltuvuus-kriteeristö yhdistettynä rikosrekisterin tarkastamiseen on herättänyt kansainvälisesti kritiikkiä. Käytäntöjen on todettu olevan ristiriidassa sosiaalityön eettisten periaatteiden (IFSW 2018) sekä koulutuksen globaalien standardien kanssa (Ioakimidis ja Sookraj 2021), jotka korostavat moninaisuuden kunnioittamista sekä ihmisten mahdollisuutta myönteiseen muutokseen (Bald ym. 2022; Bohrman ym. 2022).

KOULUTUKSEN AIKAINEN PORTINVARTIOINTI

Mikäli alalle soveltuvuuden arviointia ei ole tehty valintavaiheessa, korostuu sen merkitys koulutuksen aikana. Vaikka opettajat eivät aina tunnista portinvartijuutta osaksi työtehtäviään (Finch 2015), he toimivat silti portinvartijoina arvioimalla opiskelijoiden toimintaa yksittäisillä opintojaksoilla, jolloin pääpaino on usein akateemisten taitojen ja sisältöjen hallinnan arvioinnissa. Kokonaiskuva opiskelijan ammatillisesta osaamisesta ja alalle soveltuvuudesta ei välttämättä pääse muotoutumaan, ja erityisen sirpaleiseksi kuva voi jäädä opiskelijan vaihtaessa yliopistoa opintojensa aikana.

Opintojen aikainen portinvartiointi on jännitteistä ja voi herättää ristiriitaisia tunteita opettajissa myös niissä maissa, joissa käytännöt ovat vakiintuneempia (Barlow & Coleman 2003; Finch 2015; Raine 2022). Sosiaalityöhön vahvasti kiinnittyvä muutostyön ajatus on läsnä myös koulutuksessa. Opintojen myötä opiskelijoiden kriittinen ajattelu ja ammatilliset vuorovai- kutustaidot kehittyvät, ja heistä kasvaa vähitellen ammattilaisia haastavaan asiantuntijatyöhön. Erityisesti nuoret opiskelijat käyvät opintojensa aikana läpi monenlaisia aikuistumiseen liittyviä prosesseja, jotka saattavat heijastua opintoihin tilapäisinä vaikeuksina. Osa ammatillisista taidoista, kuten reflektiotaidot, kehittyvät opintojen aikana opiskelijan kypsyessä ja ammatti-identiteetin vahvistuessa.

Opiskelijoiden omat tai heidän läheistensä terveyden, toimintakyvyn tai elämänhallinnan haasteet voivat motivoida hakeutumaan sosiaalityön opintoihin. Mielenterveys- ja päihdeongelmat, ja myös vammaisuus, voivat kuitenkin hankaloittaa opinnoista suoriutumista (Todd ym. 2019; Langørgen ym. 2020). Toisaalta omakohtaiset kokemukset esimerkiksi mielenterveyden haasteista voivat olla sosiaalialalla etu, joskin opiskelija voi tarvita tukea kokemustensa läpikäymiseen (Thomas 2016; Holley ym. 2022). Käytännöt ja ohjeistukset esimerkiksi päihdeongelmista johtuvaan alalle soveltumattomuuteen ja sen arviointiin vaihtelevat kuitenkin eri maissa. Suomessa sosiaalityön opiskelija voidaan velvoittaa esittämään todistus huumausainetestistä, mikäli se on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi.

Soveltumattomuuden arvioinnin haasteena on nähty liiallinen keskittyminen julkisten palvelujen ja asiakasturvallisuuden suojeluun opiskelijoiden oikeuksien ja tarpeiden kustannuksella. Kansainvälisessä kirjallisuudessa korostetaan, että opiskelijan valmiuksien ja soveltuvuuden arviointia tulisi tehdä suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti koulutuksen eri vaiheissa. (Mm. Todd ym. 2019.) Opiskelijan ammatillisten tietojen ja taitojen oppimisen ja arvioinnin osalta keskeisellä sijalla sosiaalityön koulutuksessa on kuitenkin perinteisesti ollut sosiaalityön kentällä tapahtuva käytännön opetus.

Suomessa keskustelu sosiaalityön käytännön opetuksen osaamistavoitteista, oppimisen arviointikriteereistä sekä niiden yhdenmukaistamisesta käynnistyi SORA-lainsäädännön sekä ammattihenkilölain myötä. Asiakasturvallisuuden näkökulmasta on pidetty tärkeänä, että sosiaalityön koulutus on korkeatasoista ja laadultaan yhdenmukaista. Käytännön opetusta onkin kehitetty valtakunnallisessa yhteistyössä pyrkimyksenä varmistaa, että käytännön opetus tuottaa opiskelijalle sosiaalityöntekijän tehtävien edellyttämän osaamisen yliopistosta riippumatta. (Sosnet 2019a.)

Käytännön opetuksessa opiskelijoita ohjaavat ja arvioivat kentällä työskentelevät sosiaalityöntekijät. Heille ei kuitenkaan välttämättä avata portinvartijustehtävää riittävästi (ks. Miller & Koerin 2001). Kokemuksemme mukaan myös yhteydenpito ohjaajien ja yliopiston opettajien välillä voi olla riittämätöntä muun muassa suuren opiskelijamäärän vuoksi, mikä sekin asettaa yhteiselle portinvartijoinnille haasteita.

Opettajan tehtävänä on haastavissa tilanteissa varmistaa opetuksen laatu ja yhdenmukaiset käytännöt, mutta tarvittaessa myös tukea opiskelijaa ja hänen ohjaajaansa. Tehtävä voi olla kompleksinen ja ristiriitainen, sillä toisinaan puntarissa ovat yhtä aikaa asiakasturvallisuuteen ja opiskelijan oikeusturvaan liittyvät kysymykset (Finch 2015; Todd ym. 2019).

Opiskelijan suorituksen hylkääminen on käytännön opetuksessa tutkimuksien mukaan harvinaista (Finch 2015; Roulston ym. 2021). Kokemuksemme mukaan varsinaisia hylättyjä suoritusmerkintöjä käytännön opetuksesta annetaan vain äärimmäisissä tilanteissa siitäkin huolimatta, että yliopistot ovat valmistelleet yhteiset arviointikriteerit ja suorituksen hylkäysperusteet (Sosnet 2019a). Tyypillisempää on, että opiskelijan kanssa sovitaan tauon pitämisestä opinnoissa tai käytännön jakson siirtämisestä myöhemmäksi (ks. Roulston ym. 2021). Vaihtoehtoisesti jo alkanut käytännön jakso saattaa keskeytyä, jolloin opiskelija jää ilman suoritusmerkintää.

Suorituksen hylkääminen käytännön opetuksessa voi johtua useista tekijöistä. Roulston ja kumppanit (2021) ovat jaotelleet hylkäämissyyt tietoihin, taitoihin, arvoihin ja henkilökohtaisiin syihin. Hylkääminen voi johtua siitä, ettei opiskelija ole ymmärtänyt sosiaalityön professionaalista roolia, ei kykene soveltamaan oppimaansa käytäntöön tai vastaanottamaan ohjausta tai hänen ajanhallintataidoissaan, kirjallisissa tehtävissään tai reflektiotaidoissaan on puutteita (emt). Hylkäämisperusteena voi olla myös opiskelijan epärehellinen toiminta, alituinen myöhästyminen,

puutteelliset vuorovaikutus- tai organisointitaidot sekä asiakkaita syrjivä tai sortava asenne (Finch 2015). Näiden hylkäämiseen johtavien perusteluiden tarkempaa määrittelyä on pidetty tärkeänä myös Suomessa asiakasturvallisuuden ja opiskelijoiden oikeusturvan toteutumisen varmistamiseksi (Sosnet 2019a).

Ohjaajina toimiville sosiaalityöntekijöille suoritusten hylkääminen voi olla vaikeaa, sillä heidän ohjaus- ja arviointiosaamisensa voi olla riittämätöntä (Langorgen ym. 2020). Ohjausosaamisen vahvistaminen edellyttäisikin nykyistä vahvempaa yliopistojen ja käytännön paikkojen välistä kumppanuutta, ohjauskoulutusta ja selkeitä arviointikriteereitä ja menettelytapoja. Esimerkiksi Englannissa on käytössä selkeät menettelytavat ja arviointipaneeli hankalien tilanteiden käsittelemiseksi (Finch, & Poletti 2014).

KOHTI SELKEÄMPIÄ, YHTENÄISEMPIÄ JA AVOIMEMPAA KRITEEREITÄ SEKÄ MENETTELYTAPOJA

Yliopistoilla on ollut Suomessa lainsäädännön puitteissa mahdollisuus päättää varsin autonomisesti sosiaalityön koulutuksen sisällöistä, toisin kuin monissa muissa maissa (Yan ym. 2021). Ammatinharjoittamislain voimaantulo ja siihen sisältyvä ammattihenkilöiden valvonta ovat kuitenkin haastaneet yliopistoja pohtimaan koulutuksen osaa- mistavoitteita ja myös linjaamaan yhteistyössä ammatillisia valmiuksia, joita maisterikoulutuksella tulee varmistaa (Lähteinen ym. 2017; Sosnet 2019ab). Yliopistojen tarjoamassa koulutuksessa, pedagogisissa käytännöissä ja arviointi-

kriteereissä on kuitenkin yhä yliopisto-kohtaisia eroja, joita on tarpeen tarkastella kriittisesti myös portinvartijoinnin näkökulmasta.

Koska Suomessa opiskelijavalinta perustuu yksinomaan akateemisten valmiuksien arviointiin, korostuu portinvartijoinnin tärkeys opintojen aikana. Jotta yliopistojen opettajat ja käytännön kentällä opiskelijoita ohjaavat sosiaalityöntekijät voivat toteuttaa portinvartijointitehtävänsä onnistuneesti, on eri toimijoiden rooleja, vastuita ja kriteereitä selkiytettävä sekä yhteistyötä tiivistettävä heidän välillään. Opettajat ja käytännön ohjaajat tarvitsevat tukea hankalaksi koetussa tehtävässä. (Finch & Poletti 2014; Raine 2022.)

Vaikka SORA-lainsäädäntö on selkiyttänyt opiskelijan tilanteeseen puuttumista vakavissa tapauksissa, on menettelytavat ja ohjeistukset koettu muunlaisissa tilanteissa yhä epäselviksi. Opetustyössä haastavimpia ovat tilanteet, jotka eivät liity akateemisten taitojen arviointiin. Ammattiin johtavissa koulutuksissa voidaan kuitenkin määrittellä myös ei-akateemisia kriteerejä, jotka voivat liittyä vuorovaikutukseen, käyttäytymiseen tai ajanhallintaan (Barlow & Coleman 2003; Iookimidis & Sookrai 2021). Yliopistojen on siis mahdollista linjata, että esimerkiksi vuorovaikutukseen, itsereflektioon ja ongelmaratkaisuun liittyvät taidot, arviointikyky sekä sosiaalityön arvope- rustaan sitoutuminen ovat ominaisuuksia, joita sosiaalityöntekijän ammattiin pääseminen edellyttää (Barlow & Coleman 2003; Elpers & FitzGerald 2013).

Vaikka käytännön opetusjaksot ovat tärkeitä ammatin kannalta oleellisten

taitojen, kuten vuorovaikutus- ja it-sereflektointitaitojen kehittämisessä ja arvioinnissa, tulisi niitä tarkastella myös muilla opintojaksoilla läpi opintojen. Vastuuta portinvartijoinnista ei siis saisi jättää yksinomaan yliopiston ulkopuolella toimiville käytännön ohjaajille. Haastetta kuitenkin tuottaa e-akateemisten taitojen ja vaatimusten aukikirjoittamattomuus, jolloin niitä ei pystytä huomioimaan riittävästi opiskelijan toimintaa ja osaamista arvioitaessa. Kriteerien lisäksi tarvitaan selkeät menettelytapohjeet, joissa huomioidaan opiskelijan haasteiden mahdollinen tilapäisyys (ks. Elpers & Fitzgerald 2013).

Vaikka portinvartijuus koetaan hankalaksi ja sopivien kriteereiden sekä menettelytapojen laatiminen vaikeaksi, on tehtävään tartuttava. Sosiaalityöntekijät työskentelevät haavoittuvissa elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa, joilla on oikeus saada ammattitaitoista apua ja palvelua. Portinvartiointi on välttämätöntä asiakkaiden suojelemiseksi epäeettiseltä tai epäpätevältä palvelulta, mutta myös sosiaalityön julkisen luottamuksen säilyttämiseksi (Barlow & Coleman 2003). Asiakkaiden on voitava luottaa, että heitä kohtaavilla ammattilaisilla on riittävä osaaminen ja toimintakyky (Lähteinen ym. 2022; Raine 2022). Jotta voimme varmistua opiskelijoiden riittävästä ammatillisista tiedoista ja taidoista eettisesti haastavaan työhön, on meillä oltava selkeät kriteerit, riittävät resurssit ja läpinäkyvät toimintatavat opiskelijan osaamisen ja taitojen arviointiin koulutuksen eri vaiheissa.

KIRJALLISUUS

- Bald, Caroline & Wyllie, Aaron & Martínez Herrero, María Inés. (2022) Criminal records and public sector professional education: The role of criminal background checks in admissions to social work courses in England. *Probation Journal* 69 (3), 33–352. <https://doi.org/10.1177/02645505221116037>
- Barlow, Constance & Coleman, Heather (2003) Suitability for practice guidelines for students: A survey of Canadian social work programmes. *Social Work Education* 22 (2), 151–164. <https://doi.org/10.1080/0261547022000058206>
- Bohrman, Casey & Updyke, Alison & Radis, Brie & Mohr, Jeanan & a Ocean, Mia & Lopes, Yve & Bailly-Mompson, Anais (2022) Criminal records as predictors of harm: Questioning social work's reliance on records for gatekeeping. *Advances in Social Work* 22 (2), 338–359. <https://doi.org/10.18060/24917>
- Elpers, Kathy & FitzGerald, Edward A. (2013) Issues and challenges in gatekeeping: A framework for implementation. *Social Work Education* 32 (3), 286–300. <https://doi.org/10.1080/02615479.2012.665867>
- Finch, Jo (2015) 'Running with the fox and hunting with the hounds': Social work tutors' experiences of managing failing social work students in practice learning settings. *British Journal of Social Work* (45), 2124–2141. <https://doi.org/10.1080/13691457.2013.800026>
- Finch, Jo & Poletti, Alberto (2014) 'It's been hell. 'Italian and British practice educators' narratives of working with struggling or failing social work students in practice learning settings. *European Journal of Social Work* 17 (1), 135–150.
- Hiekka, Eija & Paavolainen, Taru & Huikko, Maija (2023) Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten sosiaaliamiehen selvitys vuodelta 2022. Raportteja 55. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2023. <https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2023/05/Sosiaaliamiehen-selvitys-2022.pdf> Luettu 7.9.2023.

- Holley, Lynn C. & Charles, Jennifer L. & Kondrat, David C. & Walter-McCabe, Heather A. (2022) Supports and gatekeeping: Experiences of schools of social work with students with mental health conditions. *Journal of Social Work Education* 58 (1), 76–95. <https://doi.org/10.1080/10437797.2020.1798312>
- Hylton, Mary E. & Manit, Jill & Messick-Svare, Gloria (2017) Gatekeeping and competency-based education: Developing behaviorally specific remediation policies. *Journal of Teaching in Social Work* 37 (3), 249–259. <https://doi.org/10.1080/08841233.2017.1313359>
- IFSW (2018) Global Social Work Statement of Ethical Principles. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/> Luettu 3.11.2023.
- Ioakimidis, Vasilios & Dixon Sookraj (2021) Global standards for social work education and training. *International Social Work* 64 (2), 161–174. <https://doi.org/10.1177/0020872821989799>
- Keva (2023) Kuntasektorin työvoimaennuste Keva/Aula Research 2023. Saata-villa: <https://www.keva.fi/contentassets/de5752333bfb4e0a8194a8797ed24935/analyysi-kuntien-tyovoimatarpeista-2023.pdf> Luettu 7.9.2023.
- Laki yliopistolain muutoksesta 954/2011
- Langorgen, Eli & Kermit, Patrick & Magnus, Eva (2020) Gatekeeping in professional higher education in Norway: Ambivalence among academic staff and placement supervisors towards students with disabilities. *International Journal of Inclusive Education* 24 (6), 616–630. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1476599>
- Lähteinen, Sanna & Raitakari, Suvi & Hänninen, Kaija & Kaittila, Anniina & Kekoni, Taru & Krok, Suvi & Skaffari, Pia (2017) Sosiaalityön koulutuksen tuot-tama osaaminen. SOSNET julkaisuja 7. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, Lapin yliopisto.
- Miller, Jaclyn & Koerin, Beverly B. (2001) Gatekeeping in the practicum. *The Clinical Supervisor* 20 (2), 1–18. https://doi.org/10.1300/J001v20n02_01
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015) Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of au-terity. University of Jyväskylä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 524.
- Raine, Lynn M. (2022) From protective-ness to fear of retaliation: Social work educators' experiences with gatekeeping in social work. *Social Work Education* 41 (6), 1239–1252. <https://doi.org/10.1080/02615479.2021.1942825>
- Roulston, Audrey & Cleak, Helen & Hayes, David & McFadden, Paula & OConnor, Erna & Shore, Caroline (2021) To fail or not to fail. Enhancing our understanding of reasons why social work students failed practice placements (2015–2019). *Social Work Education* 42 (4), 459–475. <https://doi.org/10.1080/02615479.2021.1973991>
- Saarnio, Pekka (2012) Sosiaalityöntekijöiden soveltuvuuden selvittäminen. *Yhteis-kuntapolitiikka* 77 (3), 316–320.
- Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015).
- Sosnet (2019a) Sosiaalityön käytännönope-tuksen osaamistavoitteet ja oppimisen arviointikriteerit. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=8c930c59-4220-47c4-8d95-953101d04722> Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. Luettu 7.9.2023.
- Sosnet (2019b) Sosiaalityöntekijän am-mattitaidon arviointi asiakasturvalli-suuden näkökulmasta. Valtakunnal-linen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=5bb67149-62e6-43d4-a513-9cb1c8936aa1> Luettu 7.9.2023.
- Sosnet (2023) Sosiaalityön koulutuksen määrä valtakunnallisesti <https://www.sosnet.fi/FI/Peruskoulutus/Koulutuk-sen-maara> Luettu 7.9.2023.
- Sowbel, Lynda (2012) Gatekeeping: why shouldn't we be ambivalent? *Journal of Social Work Education* 48 (1), 27–44. <https://doi.org/10.5175/JSWE.2012.201000027>
- Sowbel, Lynda R. & Miller, Shari E. (2015) Gatekeeping in graduate social work education: Should personality traits be considered? *Social Work Education* 34 (1), 110–124. <https://doi.org/10.1080/02615479.2014.953046>
- Thomas, Jacky T. (2016) Adverse childhood experiences among MSW students.

- Journal of Teaching in Social Work 36 (3), 235–255.
- Todd, Sarah & Asakura, Kenta & Morris, Brenda & Eagle, Brooke & Park, Gareth (2019) Responding to student mental health concerns in social work education: Reflective questions for social work educators. *Social Work Education* 38 (6), 779–796. <https://doi.org/10.1080/02615479.2018.1563591>
- Ulander, Mikko & Partanen, Etta & Aho-mäki, Meiju & Kultanen, Helena & Silfversten, Noora (2021) Tutkimus op-pilaitosten soveltuvuusarvioinnin käy-tännöistä. Saatavilla: <https://www.inno-link.fi/wp-content/uploads/2022/03/Sora2021-2.pdf> Luettu 7.9.2023.
- Yan, Miu C. & Lee, Jinah & Chan, Edward Ko Ling (2021) Mechanisms of gatekeep-ing in the social work profession: Lessons learned from Canada, Hong Kong and South Korea. *The British Journal of So-cial Work* 51 (8), 3283–3300. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa146>
- Valtioneuvosto (2023) Sosiaali- ja terve-ysalan korkeakoulutuksen kehittäminen -hanke. Loppuraportti. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:15. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164706/VN_2023_15.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 7.9.2023.